

Een zendingsfeest in de heidenwereld.

<https://hdl.handle.net/1874/354288>

ge...

(13)

EEN ZENDINGSFEEST IN DE HEIDENWERELD.

TE ROTTERDAM, BIJ
M. WIJT & ZONEN,
Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap.

1864.

N°. 95.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO

1921

VOORBERIGT.

Gecommitteerden van het Nederlandsche Zendinggenootschap tot het opstellen, verzamelen en uitgeven van kleine Stukjes ter bevordering van Evangelische kennis en godzaligheid, ook bij mingeoefenden; namelijk: — N. BEETS, Th. Dr. en Predikant, J. J. VAN OOSTERZEE, Th. Dr. en Hoogleeraar te Utrecht, J. MOLL, Jacobz., Predikant te 's Gravenhage, E. LAURILLARD, Th. Dr., J. F. BLAAUW, Predikanten te Amsterdam, C. W. VAN DER POT en M. COHEN STUART, Predikanten te Rotterdam, overeenkomstig hun

ambt en hunne bediening, dat oogmerk gaarne willende bevorderen, en in uitzigt op des Heeren medewerkenden zegen, bieden het nevensgaande Stukje hunnen landgenooten aan; erkennende intusschen geene uitgave voor echt, dan welke door een hunner of door de drukkers dezes onderteekend is.

M. Wijt Stonen

De kleine stukjes, van tijd tot tijd, van wege het Nederlandsch Zendelinggenootschap in 't licht gezonden, staan doorgaans met de zending onder de Heidenen en hare geschiedenis, in geen dadelijk verband. Zij worden uitgegeven „tot bevordering van Evangelische kennis en godzaligheid „onder leden der christengemeente in het vaderland, en behooren alzoo eigenlijk meer tot 't geen men onder het gebied der zoogenaamde „binnenlandsche zending” pleegt te rekenen, en dat tot dusver, min of meer, als een zijtak der werkzaamheid van ons Genootschap is beschouwd.

Toch is het voorzeker niet oneigenaardig, dat ook die kleine geschriften, van wege het Zendelinggenootschap uitgegeven en verspreid, nu en dan een onderwerp bespreken aan de geschiedenis van de zending ontleend. Waar dat soms plaats had, bleek het, hoe zulke keuze viel in den geest en smaak van het publiek, tot 't welk onze boekjes komen (1). In onze

(1) Getuige de ongemeene belangstelling opgewekt door het laatstuitgegeven stukje: Een nieuwe Zendingkaart.

dagen, nu van de eene zijde de belangstelling voor het zendingswerk kennelijk toeneemt, en de begeerte levendiger wordt om daarmede meer van nabij bekend te worden, terwijl van den anderen kant die zelfde arbeid meer dan vroeger veroordeeling en tegenwerking ontmoet, is het noodig, op allerlei wijze, den aard en de uitkomsten van het zendingswerk onder de oogen te brengen van hen, die het tot heden, met hun gaven en gebeden, hebben ondersteund.

Om die reden heeft ook de schrijver van dit opstel aan zoodanig onderwerp de voorkeur gegeven. Wat men hier vinden zal, is dus geen eigenlijk stichtelijke beschouwing, maar een enkele losse bladzij uit de zendingsgeschiedenis van ons Genootschap, een eenvoudig verhaal uit de Heidenwereld, zoo getrouw en waar mogelijk medegedeeld — niet anders dan de beschrijving van een zendingsfeest, vóór een twaantal jaren, in een afgelegen boschnegorij aan een uithoek der *Minahassa* gevierd.

Niet anders dan dat. — Want waarlijk, 't is niet veel van beteekenis, voor wie aanzien wat voor oogen is. Enkele honderden Alifoeren,

die daar zamenkomen in een klein kerkje, om, onder de leiding van een zendeling, te bidden en te zingen, en eenige inlanders te hooren spreken – uiterlijk heeft dat tooneel al zeer weinig merkwaardigs. Dagelijks zien wij, Europeërs, in onze beschaafde maatschappij, dingen die veel meer de oogen trekken en de belangstelling boeijen. Maar datzelfde uitwendig geringe, 't heeft iets groots in de oogen van Hem, die 't nederige niet voorbijziet en den dag der kleine dingen niet veracht, iets hartverheffend groots voor den Christen, die 't geloof maar ook gaarne zien wil, dat langzamerhand heel de wereld wordt toegebracht tot het geloof in den gekruisten en verrezen Heer. Een jeugdige christengemeente van belijders, nog Heidenen vóór het vierde van een eeuw, nu in een bidstond verzameld om Gods zegen te vragen voor den arbeid der Heidenboden, – dat mag wel een schouwspel heeten, waarop de Engelen Gods met zalige verrukking, waarop geloovige Christenen en zendingsvrienden met innige dankbaarheid en blijde hope zien!

Wij vragen dan onze lezers ons te volgen

naar dat gedeelte van *Celebes*, op de kaart van onze Oost-Indische bezittingen, en ook in de geschiedenis van onze zending als de *Minahassa* van *Menado* bekend. De naam is zeker geen onzer lezers vreemd. Het genootschap heeft dien, sinds de laatste jaren vooral, dikwijls genoemd. Geen wonder! Wien zal het ergeren of bevreemden, dat eene moeder dikwijls en gaarne, dat zij met zekere voorliefde en ingenomenheid spreekt over den zoon, die, boven anderen, haar kroon en eere is, haar hope en vreugd? En God heeft het Nederlandsch Zendinggenootschap, in zoo menig opzigt zwaar beproefd, hier althans zichtbaar gezegend, en voor de vele teleurstellingen op *Java* en *Ambon* ondervonden, hier meer dan vergoeding geschonken. Geen Zendinggenootschap welligt, dat roemen mag op een meer gezegend arbeidsveld. Al ware 't enkel om 't geen dáár mogt worden gewerkt, - wij zeggen dat met dank aan Hem, die den wasdom gaf - al wat het Genootschap heeft gedaan van den dag zijner vestiging, is ruim en rijk geloond. Veel uitgestrooid zaad viel bij den weg of schijnt althans

vertreden; dáár heeft het vrucht gedragen, dertig en zestigvoud.

De zoogenaamde *Minahassa* van *Menado* (een deel der uitgestrekte residentie, waarvan *Menado* of *Manado* de hoofdplaats is) ligt aan den noordoostelijken uithoek van het zonderling gevormde eiland *Celebes* (1). Haar gedaante is die van een langwerpig schiereiland, dat aan drie zijden door de Indische zee omspoeld, ten zuiden door het nog Heidensch Rijk van *Bolang Mogondo* begrensd wordt, en van het overig gedeelte van *Celebes* gescheiden. Haar uitgestrektheid zal nagenoeg gelijk staan met die van de beide provinciën *Noord- en Zuid-Holland*, en is door ongeveer 100,000 inlanders bewoond, nevens welke, behalve de zendingen en eenige ambtenaren in de hoofdplaatsen, zich slechts zeer enkele Europeanen bevinden. Ongeveer 60,000 dier inboorlingen behooren, sinds eenige jaren, door belijdenis

(1) Door het onlangs aangekondigd werk van den zendeling GRAAFLAND zal het belangstellend publiek eertlang nader bekend kunnen worden met de *Minahassa* en haar bewoners.

of doop, tot de christengemeente, terwijl ongeveer 10,000 kinderen op een honderdtal Genootschapsscholen onderwijs genieten. De overigen zijn nagenoeg allen Heidenen, daar het Mohammedanisme hier betrekkelijk weinig ingang gevonden heeft. Zij maken kennelijk een deel uit van het wijd verspreide Maleische ras en meer bepaald van den stam der Alifoeren. De kleur van hun huid is bruingeel, soms afdalend tot den meer blankvalen tint van Europeanen, die lange jaren in den Oost-Indischen Archipel hebben geleefd. Hun lichaamsbouw getuigt over het geheel van meer gespierdheid en kracht dan die van den javaanschen Maleijer, terwijl hun gestalte rijziger en slanker is. De gelaatsvorm is doorgaans edel, het voorhoofd, vooral bij de mannen, vrij hoog en gewelfd, de schedel wel gevormd, de uitdrukking der gelaatstrekken, ondanks het regt-afhangend zwarte hoofdhaar, de breede neusvleugels en cenigzins uitstekende jukbeenderen, veelal niet onbevallig. Geheel het voorkomen teekent die natuurlijk aangeboren goedhartigheid en schranderheid, die nog wel al te dikwijls

in lichtzinnigheid of sluwheid ontaardt, maar die toch meer in haar eigenaardige goede zijde aan 't licht komen, nadat het Christendom het oorspronkelijk volkskarakter meer gevormd heeft en geheiligd. Want, het is niet te miskennen de zuurdeesem des Evangelies is, althans aanvankelijk, doorgedrongen tot het wezen en leven des volks. Niet enkel zendelingen, ook ambtenaren, geleerden, militairen, reizigers, hebben het bij herhaling betuigd: de weldadige en gezegende invloed van het Christendom is onloochenbaar. Vermeerderde beschaving, welvaart, zedelijkheid zijn daarvan de in 't oog vallende vruchten (1) Verbeterde woningen, welaangelegde en zorgvuldig onderhouden wegen, geschikt huisraad, een voegzamer kleeding, maar ook een geest van zindelijkheid en orde, een meer ontwikkelde nijverheid, en reiner zeden onderscheiden de christelijke districten van de nog

(1) Wij schrijven de merkbare verbetering van den geheelen uitwendigen toestand der *Minahassa* niet uitsluitend aan den invloed van het Christendom en de Evangelieprediking toe, maar gelooven toch gaarne en ligt 't geen een der Residenten zelf verklaard heeft: «wat de Regering ten beste van de *Minahassa* en haar bewoners gedaan heeft, dat ware zonder Evangelisatie onmogelijk geweest.»

heidensche streken. Dáár waar het Christendom zijn invloed heeft doen gelden, zijn het de ellendige half wilden, de ruwe koppensnellers van vroeger niet meer. Nog is het maar een begin. Eenige tientallen jaren zijn niet veel voor het leven van een volk, en toch is het hier reeds bewaarheid: CHRISTUS maakt alle dingen nieuw. Waar zijn geest doordrong, ging het oude voorbij – en ziet: het is alles nieuw geworden!

Eene proeve daarvan zullen wij nu aanschouwen. Wij gaan een christelijk zendingsfeest bijwonen onder dezelfde menschen, die nog vóór weinige jaren hun zoogenaamde fossos of afgodsfeesten vierden, bij welke wilde dansen en losbandigheden een hoofdrol speelden, en godspraken van slangen en vogels werden geraadpleegd, terwijl onkiesche en grofzinnelijke voorstellingen, door de priesters zelve verrigt, een noodzakelijk deel vormden van het godsdienstige feest. Hoe is dat alles veranderd in de plaats, waar wij uwe verbeelding willen overbrengen! Vóór 15 jaren waren bijna alle inboorlingen nog Heidenen; nu is er het laatste spoor van afgoderij ver-

dwenen. Het is het dorpje *Koemelemboeai*, woonplaats van den zendeling ULFERS, die zich hier in 1849 kwam vestigen, en wiens district zich uitstrekt over 25 negorijen door 8 of 9,000 menschen bewoond. Zijn arbeidsveld ligt aan den meest zuidelijken uithoek der Minahassa, en is daarvan het meest afgelegen, betrekkelijk minst ontwikkeld gedeelte. Men vindt er geen enkele hoofdplaats, die in welvaart en beschaving met *Menado*, *Kema*, *Tondano*, *Amoerang*, *Langowang* of *Tanawangko* kan worden gelijk gesteld; 't zijn slechts een aantal kleine negorijen tusschen digte bosschen als verscholen, en door arme inboorlingen bevolkt. Daarentegen vertoont zich de liefelijke en prachtige natuur van Celebes, welke, volgens de getuigenis van alle reizigers, in rijke en bevallige verscheidenheid zelfs die van Java's binnenlanden schijnt te overtreffen, hier in haar schoonsten en weelderigsten tooi. Nergens in onzen geheelen Indischen Archipel is het landschap meer schilderachtig schoon. Dat is vooral een gevolg van het ontstaan en de geaardheid des bodems. Geheel Celebes, en

bepaaldelijk het noordelijk deel, heeft zijn tegenwoordige gestalte te danken aan de ontzagghelijke werkingen van onderaardsche vulcanische krachten, die zich nog soms in aardbevingen openbaren. Vandáár ten deele de zonderlinge vorm van het eiland; vandáár in het noorden vooral, en meer nog in de hooge bergstreek, die rijke afwisseling van den bodem, overal met lava en trachietsteen bedekt. Het zijn hooge steilten en diepe ravijnen, rotswanden en spleten, uitgebrande kraters en bogtige valleijen. Nergens is de grond effen en plat; nieuwe en verrassende uitzigten openen zich voor den wandelaar bij elken stap.

Datzelfde karakter vertoont de natuur ook in de negorij van ULFERS. *Koemelemboeaaij* beteekent uitvloeijing of afstroming. De plaats ontleent haar naam aan de talrijke beekjes van het helderst stroomend water, die overal, tusschen dicht en welig groen, van de twee heuvelen, waarop het dorpje is gebouwd, afgevloed, met toenemende vaart zich een weg banen door rotsspleten en scheuren om straks schuimend en bruischend, in kleine wa-

tervallen, van welke men niet minder dan achttien telt in de kom van het dorp, neêr te storten in het diepe dal. Het vlek zelf, dat 98 gezinnen en nog geen 600 inwoners telt, ligt schilderachtig verspreid op de helling der twee bergen. Van de honderd huisjes geen twee op dezelfde hoogte gebouwd, en geen erf van een enkele woning volkomen effen en vlak. Als wij het kronkelend bergpad volgen, dat door het dorpje leidt, dan doen zich nu en dan enkele dier woningen voor, meestal half tusschen dicht geboomte verscholen, waar zij zich niet onaardig voordoen, gebouwd op palen van vier tot zes voet hoogte, een overblijfsel van vroeger gewoonte, toen als veiligheidsmaatregel aangenomen, nu nog gevolgd vooral om de vochtigheid van den grond. De wanden zijn doorgaans zamengesteld van gespleten bamboe met witte pijpjaarde of kalk bestreken, terwijl het houtwerk van bindten en balken soms met beeld- en snijwerk is versierd. Een trap van buiten aangebragt geeft den toegang tot het woonvertrek en de galerij daarvoor, waarboven het schuine dak zich

uitstrekt, met de over elkander gelegde bladen van den sagopalm, bij wijze van onze leijen, gedekt. Tusschen de palen onder het huisje, en op het kleine belendende erf met een heg omsloten, bevindt zich de levende have der bewoners: varkens, kippen en ganzen. Als gij soms door de open vensters in die huisjes een blik kondt werpen, zoudt gij wellicht hier en daar een goed bewerkt stuk huisraad zien staan, want de zendeling heeft van zijn gemeenteleden ook bekwame ambachtslieden weten te vormen, timmerlieden en schrijnwerkers, die 't een Europeesch werkman niet gewonnen zouden geven. In dezen oogenblik evenwel is daartoe minder gelegenheid. Bij de meeste woningen is de trap naar boven gehaald, een teeken, dat de bewoners zijn uitgegaan. De bevolking van het dorp bevindt zich bijna geheel in en om het kleine bedehuis in het midden der negorij. Het is een eenvoudig houten kerkje, langwerpig vierkant, op palen van enkele voeten hoogte gebouwd, van binnen geheel wit bepleisterd en met zitbanken voor ongeveer 250 menschen

voorzien. Als gij het thans zaagt, zoudt gij waarschijnlijk op een kleinen afstand aan een paal op het erf de klok zien, die den zendeling ULFERS, in het vorig jaar, als een geschenk van een aantal zendingsvrienden werd toegezonden, en door hem de „zeven gemeentenklok” gedoopt is, omdat haar heldere metaalklank dient om *Koemelembocaaïj* met de zes omliggende negorijen, bij feestelijke gelegenheden, den tijd der godsdienstoefeningen aan te kondigen.

In den oogenblik echter, waarin wij ons nu verplaatsen, laat zich die klok nog niet hooren of zien. Het is de 1ste Februarij van het jaar 1862, en de zendingsvereeniging van *Koemelembocaaïj* zal een openbare vergadering houden. Reeds in het jaar 1856 was ULFERS, op 't voorbeeld van anderen, met name van den zendeling SCHWARTZ, begonnen geregeld bidstonden te houden in zijn gemeente, en in December 1859 had hij een afdeeling opgericht van het zendelinggenootschap, aan 't hoofd waarvan drie inlandsche Christenen, als eerste en tweede voorzitter en secretaris waren ge-

steld. Met zeer grooten ijver hadden die mannen geldelijke bijdragen van de arme inlanders ingezameld, en den naam van allen, die zich tot ondersteuning verbinden willen, op het papier gebragt; en reeds in Januarij 1861 zonden zij aan de Bestuurders te *Rotterdam* een brief, waarin zij hun o.a. schreven: „Door de liefde van God onzen Vader, en de genade van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, en de hulp van den Heiligen Geest over ons, inwoners van de Minahassa, hebben wij veel blijdschap des Evangelies en vertroosting des geloofs.

„Ons is verschenen de genade van onzen Heer JEZUS CHRISTUS tot vergeving van zonden. God, de Heer van 't heelal, heeft het ons gegeven, dat wij, die vroeger verloren waren, en den Satan volgden, nu wedergekeerd zijn tot onzen Vader in den hemel. De vertroosting van het Evangelie, die wij nu beginnen te smaken, dringt ons tot dank en wederliefde jegens Hem, die ons het eerst heeft lief gehad. Wij vergeten niet, dat wij de vertroosting der vergeving van zonden hebben verkregen door u, die werktuigen waart in de

hand van den allerhoogsten God om ons 't Evangelie te brengen, en daarom is het nu ons verlangen, om u te helpen en met u mede te werken tot verlichting van hen, die in de duisternis wonen. Dit zal onze dank zijn aan God.

„ Niet allen, die Christenen heeten in dit land, gevoelen de volle kracht van het Evangelie, maar toch zijn er velen onder ons, die waarlijk in den naam van onzen Heer JESUS, als onzen Verlosser, gelooven. Het heeft denzulken goed gedacht, een weinig geld te verzamelen, om eenigzins mede te helpen, opdat er Evangelieboden worden uitgezonden naar andere menschen. Onze leeraar heeft ons vele jaren tot dit werk opgewekt; maar hij wilde niet sterk bij ons aandringen, omdat wij arm zijn. Wij bezitten geen rijkdom in deze wereld. Dit jaar begonnen wij te gevoelen, dat het niet goed was in dit heilig werk achter te blijven. Wij hebben verzameld eene som van 130 gulden. Inderdaad, het is slechts weinig geld, maar wij gaven zoo veel wij konden, met een verblijd

hart. Indien God het toelaat, zullen wij dit zoo veel mogelijk vermeerderen.

„ Al de broeders, die met ons zijn, verzoeken hun groeten en heilbede aan de vaders en broeders in CHRISTUS, die in Holland wonen.” —

Had deze echt christelijke brief goede verwachtingen opgewekt, de later uitkomst stelde deze niet te leur. Daarvan zou ook de algemeene vergadering van 3 Febr. 1862 getuigen. Reeds op den voorafgaanden Zaterdag, 1 Februarij, waren vele buitengemeenteleden opgekomen om zich met de inwoners der negorij des avonds te vereenigen aan de voorbereiding voor het avondmaal, dat den daarop volgenden dag zou worden gevierd. De volgende morgen was bestemd om in het kerkje een plechtige bidstond te houden tot verootmoediging voor God, en om den Heer der zending te smeeken om zijn levendmakenden Geest bij de voorgenomen dubbele feestviering.

Des avonds ten zes ure vereenigden allen zich weder in het kleine kerkgebouw, om

met het vieren van het heilig avondmaal het zendingsfeest te openen.

De zendingeling hield een korte toespraak over het doel der zamenkomst en het verband van het zendingswerk met de verkondiging van 's Heeren dood. Hij herinnerde in eenvoudige woorden, hoe het koningrijk Gods gegrond is in den zoendood van CHRISTUS, en opgerigt is in zijn bloed voor arme zondaars vergoten, hoe niemand onderdaan van dat Godsrijk kan zijn, tenzij gedoopt in den dood des Verlossers en met hem opgewekt in nieuwhed des levens, en hoe er geen waar gebed kan zijn om Gods Geest, tenzij het geloofsoog gerigt zij op den gekruisten en verrezen Heer. Die toespraak, afgewisseld met herhaald gezang en besloten door een knielend gebed, werd gevolgd door de avondmaalsviering, waaraan, in eerbiedige stilte, door ongeveer 300 lidmaten, mannen en vrouwen, werd deelgenomen, met eene stichtelijkheid en orde, als in menige vaderlandsche gemeente wordt gemist. Op die wijze was het zendingsfeest ingewijd en aangevangen. Des avonds was de geheele negorij, tot een

teeken van vreugde, verlicht. Brandende olie-pitten in uitgeholde kokosschalen waren voor de huizen geplaatst op paaltjes van bamboe, en hier en daar aangestoken staken met harst bestreken langs de erven in den grond gezet.

Zoo was op den morgen van Maandag, 3 Februarij, de feeststemming gewekt en voorbereid. Reeds vroeg in den ochtend hebben zich een aantal gemeenteleden uit de omliggende negorijen op weg begeven naar het kerkje van *Koemelemboeaay*. Het is voor de feestgangers een opwekkende wandeltogt langs de verschillende landwegen, die nu eens door het dichtst der bosschen voeren tusschen de slanke sagopalmen met wuivende kroon en waringieboomen, van wier breede takken prachtige lianen neêrhangen in bevallige festoenen, — dan weêr heenleiden langs welaangelegde rijstvelden en zorgvuldig beplante cacaotuinen of koffijplantaadjes, of langs een erf met turksche tarwe bepoot of europesche groenten, want hier in dit zacht en liefelijk klimaat, waar de hitte der keerkringszon door een zoe-len zeewind wordt getemperd, hier op deze

berghoogte (15 of 1800 voet boven de oppervlakte der zee) huwt zich de weelderige rijkdom van den oosterschen bodem aan de gezonde en frissche lucht van een gematigden dampkring. En levendig is het tooneel, dat de schaar der bedevaartgangers biedt. Het zijn mannen en vrouwen met de uitdrukking van een goedge tevreedenheid op het bruin gelaat, op hun wijze feestelijk uitgedoscht, eenvoudig maar net, de mannen met een breedgeranden stroohoed op het hoofd, gekleed in een donker katoenen kabaai of lossen mantel tot de knieën ahangend over een wit linnen vest en wijde linnen broek; de vrouwen in een bonte of zwarte kabaija en sarong en met een niet onbevallig kapsel van een koperen of zilveren hairnaald voorzien, en kleine muilen aan de voeten van inlandsch of chineesch maaksel met zijde en koralen gestikt. Hier of daar ontwaart gij misschien een hoekoem toewa of dorpshoofd in half of geheel europesche kleeding, die gansch niet misstaat, omdat zij met zekere natuurlijke en eenvoudige losheid wordt gedragen, terwijl nu en dan tusschen de voetgan-

gers een enkele ruiter gezien wordt. Van alle kanten klinkt het vriendelijk „slamat” of welkom! op gullen toon gesproken, waar vrienden en bekenden elkander ontmoeten. Naarmate de verschillende groepen het doel van den togt naderen, neemt de woeligheid van het tooneel toe. Het is nu half negen in den morgen, en niet alleen is het kerkje zelf geheel gevuld; daarbuiten op het erf voor de deur, en tegen de vensters verdringen zich velen voor het open latwerk, om te zien en hooren wat daarbinnen voorvallen zal.

Een der twee hoofden van het genootschap plaatst zich nu op de kleine verhevenheid, een paar treden hoog, die in het kerkje de plaats van een spreekgestoelte vervangt, en heet de vergaderde broeders welkom in naam van den Heer.

Daarop wordt zijn plaats ingenomen door den waardigen hulpzending Jozef Pangkey, een vroom en vurig christen, steller van den schoonen brief, waarvan zoo even een uittreksel is medegedeeld, en die als secretaris een beknopt verslag doet van het verrigte.

Nu rijst de zending Ulfers van zijn

zitplaats. Een aantal anderen zullen dezen morgen het woord voeren, want het zendingswerk is het werk der gemeente zelve, maar hij heeft toch ook zijn woord tot de vergaderde menigte. Aller oogen rigten zich op hem. Het is een rijzig man in de volle kracht van het leven, aan wien het wel is te bemerken, dat hij dertien jaren in onvermoeiden arbeid, in zorg en strijd, geleefd en gearbeid heeft onder de indische zon, maar wien men 't evenzeer aanziet, dat hij nog dezelfde is in geestdrift en ijver en dat het lang verblijf onder de inboorlingen hem slechts nauwer en inniger aan hen heeft gehecht. En 't is aan hem niet alleen te zien, dat hij zijn gemeente lief heeft; dat is ook te hooren aan zijn taal. Hij heeft den Bijbel opgeslagen, en Jes. 60, vs. 2 voorgelezen: „duisternis zal de aarde bedekken en donkerheid de volken, doch over u zal de Heer opgaan, en zijne heerlijkheid zal over u gezien worden.”

„De arme, gevallen zondaar,” zoo ongeveer sprak hij, met de eigenaardige levendigheid en geestdrift van zijn vurig karakter „de arme

zondaar heeft het licht verloren der gemeenschap met God. Van Hem vervreemd, doolt hij nu in digte duisternis om. Licht verlangt hij met smachtend verlangen, licht voor leven en hart, maar hij vindt in zich zelf niet meer dan om hem te doen erkennen, hoe donker en doodsch het in zijn binnenste is. De vrede Gods, het licht des harten, en de kennis Gods, het licht der rede, is hem ontzegd. Hij zoekt dat, maar op verkeerde wegen, en komt er alzoo toe het schepsel te eeren en te aanbidden, terwijl hij den Schepper vergeet, en dient de zonde in plaats van den eenigen, waarachtigen God."

"En dat is nog de grootste donkerheid, dat de mensch die duisternis houdt voor het licht. Zelfs in 't midden van die donkerheid scheen nog immer eenig licht der waarheid, maar de zondaar keerde zich daarvan af, en had de duisternis liever dan het licht.

"Toen kwam Hij in de wereld, de eengeboren des Vaders, die het licht der wereld is, gekomen om de Verlosser van arme zondaars te zijn, en hen te verzoenen met God. Die alles te boven gaande liefde des Vaders kan den

haat in het hart van zondaren verwinnen. Toen de Zon der gerechtigheid en der liefde onderging in den nacht des doods, ging die als een levenwekkend licht op in het hart, dat gelooft, en de verlore zondaar heeft nu zijn Heiland en zijn naasten lief, omdat hij weet en gevoelt, dat hem het eerst genadige liefde is betoond.

„Hooger en hooger klom het licht des Evangelies aan den hemel, en steeds nam het getal van CHRISTUS belijders toe. Met elke eeuw gaan er nieuwe scharen uit van predikers en evangelisten, de geringen en verachten worden koningen en priesters in het koninkrijk Gods. En nu — een bazuingleklank des eeuwigen levens gaat over al de vijf werelddeelen van den aardbol. Het is de stem van den Zoon des Menschen, die zedelijk dooden uit het graf der zonde roept. In Afrika en Moorenland staan er duizenden op, die hun handen uitstrekken naar den levenden God. Indostan wordt van lieverlede voor CHRISTUS gewonnen, en Nieuw-Zeeland wordt een parel aan zijne kroon, terwijl China ook eindelijk zich opent voor de prediking van Gods woord. En onze

schoone Hollandsche eilanden? Het heerlijke Java is althans niet gansch meer gesloten voor het Evangelie. Er is althans een lichtstraal van hoop. Op Timor, Ambon, de Molukken bestond reeds lang een schijnchristendom, maar ook dáár begint het ware Evangelie Gods zich meer te doen gelden. En de Minahassa? — waar de zendelingen niet maar een offer der eerstelingen, maar een rijken cogst den Heer mogen wijden. En *Koemelembloearij*? — Ja, niet waar? voor ons is het licht van CHRISTUS opgegaan! Maar wandelen wij inderdaad in dat licht? Groote dingen voorzeker heeft de Heer in uw midden gedaan. Heugt u nog de afgodssteen, die daar ginds geplaatst was, eenige schreden van de plaats, waar onze kerk nu staat? Waarlijk, Koning JESUS heeft hier op Satan een groote overwinning behaald. Wie van u ziet en voelt het, wie bemerkt het niet aan zich zelf, aan zijn huis, aan zijn negorij, dat hier alles begint nieuw te worden? Herinnert gij u nog den moordkreet der koppensnellers, heugt het u nog, hoe gij zelven smaak vondt in het bloed van uw vijanden? Hoe is dat alles veranderd!

Maar is het licht van CHRISTUS voor u opgegaan, laat het dan ook schijnen voor anderen. Het schijne hier in onze Minahassa met den milden vuurgloed der liefde, het schijne in deze vergadering. Eens, als de Heer der heerlijkheid in al zijn luister verschijnen zal, dan blijke ook nog de vrucht van deze arme en geringe vergadering. Dat geve God!”

Zoo sprak de zendeling in eenvoudig bevattelijke maar tegelijk levendige, beelderijke taal, geschikt voor den kinderlijken zin van zijn gehoor. En dat hij niet alleen nu verstaan werd, dat zijn Evangelieprediking lang reeds weêrklank gevonden had bij zijn gemeenteleden, dat bleek uit de woorden dien morgen door onderscheiden der aanwezigen gesproken. Niet minder dan negen toespraken werden in die morgenvergadering gehouden, en dat op een enkele uitzondering na, niet door hulpzendingen of meesters, maar door eenvoudige gemeenteleden, en dat grootendeels geheel onvoorbereid. Was het te voren bepaald, dat de hoofden en de secretaris van het genootschap het woord zouden voeren, drie

andere broeders waren eerst een uur vóór de zamenkomst, door den zendeling uitgenoodigd zich te doen hooren, en twee anderen stonden daarenboven geheel uit eigen beweging in 't midden der vergadering op om een woord te spreken. Al deze verschillende toespraken, gedurig afgewisseld door een kort toepasselijk woord van den zendeling, en door het aanheffen van een gezangvers op welluidende wijs gezongen, al die toespraken getuigen min of meer van echt christelijken zin en ook van zekeren aangeboren geest van welsprekendheid, den Alifoeren eigen, die zich zelfs in 't gewone leven los en gemakkelijk plegen uit te drukken.

Wij zouden te uitvoerig worden, wilden wij ze alle meêdeelen in haar geheel, en de aard der zaak bragt mede, dat daarin zekere een-
toonigheid moest heerschen, die althans voor lezers, bij het gemis van de levendigheid en afwisseling der mondelijke voordragt, langwijlig zou worden. Maar enkele uittreksels uit die toespraken mogen wij niet terughouden, terwijl zij hoogst belangrijk zijn, omdat zij ons een juist en getrouw beeld geven van

de godsdienstige ontwikkeling en christelijke kennis, waartoe de eenvoudige en geringe Alifoeren het hebben gebragt.

Eerst is het een der broeders, die tot de aanwezigen zegt: „Mijn broeders en vrienden, gij allen weet, dat ik geen onderwijzer en geen voorganger ben, niets dan een eenvoudig broeder, die het heilige Boek niet weet te verklaren. Maar toch wil ik mijn geest voor u bloot leggen, dat wij nog geen regt begrip hebben van het liefdegeld, dat wij voor ons genootschap geven. Wij geven allen een weinig duiten; eenigen geven 5 cent, anderen 2 cent, deze 1 cent of $\frac{1}{2}$ cent. Dat is slechts weinig, maar toch is het goed in de oogen van God en van den Heer JEZUS CHRISTUS, opdat het koninkrijk worde uitgebreid, en de eere van God over de aarde verbreid!” —

Toen was het een ander, die sprak: „geliefde broeders in de gemeente des Heeren, ik ben een arm zondaar en ellendig mensch voor het aangezicht van God den Heer, en daarom ben ik niet waardig hier te staan en te spreken over de liefde Gods jegens u. Maar

omdat ik ben begonnen de genade des Heeren te voelen en zijn liefde mij dringt, durf ik toch hier voor u staan. Bedenkt, mijne broeders, hoe wij in vroeger tijd allerlei booze dingen hebben gedaan, maar door de genade en hulp van zijn Heiligen Geest zijn de harten van ons, zondaren geopend, zoodat wij begonnen zijn God en den Heer JESUS CHRISTUS te leeren kennen. Maar God de Heer, is veel eer nog begonnen zich te ontfermen over ons. In 1838 heeft Hij reeds een leeraar naar de negorij *Koemelembocawij* gezonden, maar geen enkele heeft toen het licht willen aannemen. Eerst in 1845 is Gods liefde duidelijker jegens ons gebleken, want in dit jaar zijn acht menschen gedoopt. Ik dank God, dat ik een van die eerste acht mogt zijn. Wij werden gedoopt door onzen leeraar HERMANN te *Amoerang*. Want wij hadden toen nog geen eigen leeraar hier. In 1847 waren er nog enkelen, die den Geest des Heeren begonnen te voelen, en die toegetreden zijn tot de gemeente. Toen werd voor het eerst het avondmaal met tien leden gevierd. Mijn broeders, het werk van den

Heer is niet als dat der menschen. Wat Hij begonnen is te werken voor zondaren, dat zet Hij ook voort en brengt het ten einde. In Junij 1849 gaf God aan onze negorij en aan de geheele streek een eigen leeraar. Toen hij kwam, waren er nog maar weinig Christenen. Vijf dagen vóór de komst van den leeraar, maakte men een groot fósso, onder gebeden tot de afgoden om het werk van den zendeling te verhinderen, maar vier jaren later was er geen enkele Heiden meer in *Koemelembocaarij*; allen, grooten en kleinen, waren Christenen geworden. Dit is door God den Heer gewerkt."

"Daarom, mijne broeders, behooren wij op dezen dag het werk van God onder ons met veel lof en dank te gedenken, en met medelijden te denken aan de menschen die nog nabij ons Heidenen zijn, in het land van *Mogondo*. Schrijver PANGKEY zegt, dat veel geld vergaderd is in andere negorijen, daarom moet er ook veel gedaan worden in deze vergadering om het liefdegeld te verzamelen, want de liefde van onzen God was overvloedig over ons.

"Daarom, mijne broeders, ik vraag u: wilt

ons helpen, wilt bidden en duiten verzamelen, opdat de gunst en genade van den grooten God en Zaligmaker en de hulp van den Heiligen Geest moge komen over ons allen en de menschen rondom ons!"

Een oogenblik later is het een onder-districtshoofd van het distrikt *Kiwang Koang*, waartoe ook *Koemelemboeaaij* behoort, en die tot zijn onderhoorigen zegt: „ik weet, mijn broeders, dat ik een groot zondaar ben voor God, niet waardig hier te spreken. Hem heb ik het te danken, dat ik Hoekoem kadoea en later Hoekoem toeah ben geworden, en dat de Resident mij daartoe aangesteld heeft. Maar, mijne broeders, indien ik ooit bevelen geef die strijden met de godsdienst van den grooten God, volgt ze dan niet op. Indien ik zulke bevelen geef, neme God mij het leven af!"

Eindelijk verrijst daar van zijn zitplaats nog een lidmaat der gemeente, die al onze aandacht trekt. Het is een blinde, maar een blinde, die ziende gemaakt is, en in wiens ziel het liefelijk licht des Evangelies straalt. HERMANUS LOEMAKOE spreekt:

„O, mijne broeders, ik verzoek u, dat gij hier niet naar mij ziet, die een blinde man ben, maar dat gij naar mijne woorden hoort, en die in uw hart opneemt. Ja voorwaar, ik ben niet waardig hier te staan en ik ben gering en onkundig, geen onderwijzer of leer-
aar. Maar ik geniet onderwijs omtrent JEZUS CHRISTUS even als gij. O mijne broeders, die in deze heilige ure in den naam van JEZUS CHRISTUS hier met mij bijeen zijt, ik moet een stok bij mij hebben, om te kunnen staan, en ik moet geleid worden door een ander, of moet voelen met mijne handen, waar ik ben; maar in mijn hart straalt een weinig licht van den Heiligen Geest, en daardoor heb ik begeerte gekregen naar de komst van dezen feestdag, opdat ik met luider stem met mijne vrienden de liefde van onzen Heer zou kunnen gedenken. Voorwaar, mijne broeders! de genade en liefde van God zijn groot over ons, gelijk deze vergadering daarvan een teeken is. Zoo even hebben wij gehoord van de liefdegaven, en hebben de waarde daarvan begrepen en gevoeld. Juist door de penningen

der liefde, die de vrienden van den Heer in Holland hebben bijeen gebracht, is het Evangelie herwaarts gekomen, daarvoor danken wij den Heer; want thans is het licht geworden onder ons, gelijk wij in dit uur zien. O, mijne broeders, indien wij ons herinneren wat vroeger gebeurd is, dan vinden wij, dat er niets anders onder ons gedaan werd, dan dat wij toegerust waren met speeren, hakbijlen en andere wapenen om onze medemenschen te dooden. Waarom dat? Omdat het licht en de rust nog niet in ons hart waren.

„Wij hebben ontvangen het Evangelie van onzen Heer JESUS CHRISTUS en daarvoor danken wij met een opregt hart. Op welke wijze zullen wij toonen, dat wij dankbaar zijn? Niet door te dooden onze broeders, die in de duisternis zijn, maar door hun te brengen den naam van den Heer JESUS en zijn heilig verbond. Mijne broeders, laat ons niet stil zitten! Het is behoorlijk, dat ook wij een weinig penningen verzamelen om hulp te brengen aan het land *Mogondo*, opdat het moorden ook daar ophoude. Wie onder u zijne pen-

ningen der liefde nog niet heeft gegeven, of die niet genoeg heeft gegeven, hij behoort dit te doen met spoed. Maar ik vraag u, mijne broeders, hoe zullen wij geld krijgen? Wij moeten vlijtig werk zoeken; door de kracht van onze handen moeten wij in de hitte, de tuinen schoon maken, zoodat er onze handen van bloeden; onze rug behoort regen en hitte uit te staan, opdat wij levensonderhoud vinden, namelijk kleederen en voedsel, en het overschot der verdiende penningen moeten wij geven om de menschen te helpen, opdat zij mogen komen tot de kennis van den Heere JEZUS CHRISTUS.

„ Nog een woord wil ik spreken tot de meesters. Schoon en aangenaam is het voor u, als men eet en palmwijn drinkt, en het met eerbied aan u geeft. Maar hoe vergeldt gij dit? Spreekt hen met zachte woorden toe, opdat zij komen tot de kennis van den Heer JEZUS CHRISTUS. Denkt aan de hengelaars. Als gij visschen wilt vangen met een hengelroede, waaraan geen lokaas is, denkt gij dan, dat de visschen zullen komen? Zeker niet.

Indien gij lokaas aan de weerhaken hebt gedaan, dan eerst zullen de visschen komen, zoodat gij ze kunt optrekken en vangen. Is het nu zoo, dat gij de menschen lokt en leidt om te komen tot JEZUS? Gij moet uwe woorden aangenaam maken, en spreken met den gloed der liefde, opdat de menschen het in hunne harten ontvangen. Alzoo moet gij zondaars optrekken en vangen, om ze te brengen tot den Heer JEZUS CHRISTUS. Koele en scherpe woorden zijn een weerhaak, waaraan geen lokaas is. Uw ambt, o meesters, is verheven; maar uwe verantwoording is zeer groot. Denkt daaraan dag en nacht, onder gebed voor u zelve, en voor de menschen, die de Heer wil, dat gij brengt tot zich en tot het eeuwige leven."

"O mijne broeders! gisteren avond hebben wij den dood des Heeren gevierd, die gestorven is in onze plaats. Er zijn velen onder u, die nog geen lidmaten zijn van de gemeente van den Heer JEZUS. Denkt daaraan, dat de Heer u geroepen heeft om aandeel te krijgen aan de beide teekenen van zijn lig-

chaam, dat voor ons verbroken is, en van zijn bloed dat vergoten is tot vergiffenis uwer zonden. Komt met een nederig hart en met schuldbewustzijn. De Heer JESUS zal u aannemen, en al uwe zonden, uit medelijden, vergeven; maar herinnert u, broeders, niet allen die: Heere! Heere! zeggen, zullen ingaan in de hemelen, maar alleen hij, die den wil des Heeren gedaan heeft, en die overwonnen heeft, hij zal het eeuwige leven ontvangen in zijnen naam! Amen."

Dit en veel meer nog werd gezegd op de zendingsvergadering te *Koemlemboenaïj*. Slechts enkele proeven deelden wij mede van de gehouden toespraken, voorgedragen met de natuurlijke welbespraaktheid, met de losse en levendige gebaren, den Alifoeren eigen. Al missen wij de uitdrukking van dat levende woord, zelfs bij het lezen, bemerken wij uit deze gebrekkige uittreksels, den geest en het karakter daarvan. Waar zulke woorden van zelve en onvoorbereid uit het hart zijn gevloeid, blijkt het toch wel, dat het Evangelie niet alleen ingang gevonden heeft, maar

doorgedrongen is tot hart en geweten, tot merg en been. Wij vernemen hier geen nabootste klanken, maar de eigen taal van het hart; wij hoorden geen inboorlingen, die half uit onnoozelheid, half uit gedweeheid of ijdelheid, den zendeling naspreken wat zij zelven niet verstaan; wij hoorden menschen, Christen geworden heidenen spreken in de gebrekkige, maar oorspronkelijke taal van een nog ontkiemend maar toch reeds geworteld, niet opgelegd geloof. Niet aangebragt slechts, maar ingebragt is hier het Evangelie; het is reeds t'huis geworden in de *Minahassa*, het heeft zijn weg gevonden tot de harten, tot het leven, tot de zeden, tot de taal der bevolking, nu op weg om een Christenvolk te worden meer en meer.

Dat was in dit feestuur gebleken. Gods Heilige Geest was in 't midden der vergadering geweest. Die geest van God had den zendeling en zijne eenvoudige Alifoeren woorden te spreken gegeven van liefde en geloof; en toen eindelijk, nadat de laatste spreker zich weder nedergezet had, de zendeling opstond

om een vurig dankgebed uit te storten, waarmede de gansche vergadering knielend zamenstemde, en daarop door al de aanwezigen in en om het kleine bedehuis op nieuw een maleisch kerklied werd aangeheven, met dat muzikaal gevoel den inboorling eigen, en dat nu was opgewekt door hooger en heiliger stemming, — toen was ook die plaats in de afgelegen bosch-negorij der Minahassa in waarheid een Bethel, een huis Gods en een poorte des hemels!

Laat het christelijk Nederland zijn God danken, als het zijn nationale zendingsteften heeft, maar het verheuge zich dan meê in een feest als dat door ULFERS gevierd. God geve aan Nederlands volk en aan het Nederlandsche Zendinggenootschap dezen zegen, dat in onze schoone Oostindische bezittingen nog menige dag aanbreke als die 3de Februarij van 1862 voor *Koemelembocaij* is geweest!

Bij M. WIJST & ZONEN, Drukkers van het Nederlandsch
Zendinggenootschap worden ook uitgegeven de
volgende kleine Stukjes:

Cents.	Cents.
1. Evang. herin. aan zieken 10	29. Jezus, de geneesmeester van zieken..... 10
2. Over het nuttig kerkgaan.. 07½	30. Evangelische herinneringen aan oude lieden..... 15
3. Over h. doen van belijdenis 07½	31. Verz. van leerzame brieven en opwekkende verhalen.. 12½
4. Een woord voor menschen, die niet ter kerk kunn. gaan 07½	32. Opw. tot weltevredenheid. 12½
5. Het Christend. beschaamd door Heidenen..... 10	33. Een g. woord aan Christen-ouders over de opvoeding. 15
6. Evangelische herinneringen aan bedroefden..... 15	34. Franke, de kracht des gel.. 12½
7. Evangelische herinneringen aan vaders en moeders.... 15	35. Schets van het leven van Afrikaner..... 07½
8. Een woord aan vaders en moeders over den Doop... 03	36. Waarschuwing tegen het kwaadspreken..... 07½
9. Over het allerbeste Boek.. 07½	37. Iets over de zelf kennis 15
10. Onderw. over h. Bijbellezen 20	38. Een woord v. onderrigt en troost in sterfhuizen 20
11. Het leven v. den Heer Jezus 17½	39. Men doet niet wat men kan 12½
12. Iets over het Avondmaal... 12½	40. Christelijke onderrigt. tot moed en hope..... 15
13. Opwekk. tot de huisselijke Godsdienst 12½	41. Waarom word ik niet beter? 17½
14. Zamenspr. tuss. drie vrienden over de Wedergeboorte 07½	42. Wie zijn hier op harde de gelukkigste menschen? ... 15
15. Het leven v. William Kelly 10	43. Gedenk te sterven..... 15
16. Drie zamenspr. tusschen een' Leeraar en een Huisn. 10	44. Het voorbid. een pligt der christelijke liefde, 12½
17. Het dorp Eerenhoef. 20	45. Opw. tot getrouwe deelneming in het Maandel. Geb. 17
18. Het nadeel van het bij de straat loopen der kinderen. 12½	46. Troostw. voor Christenen in alle wederwaardigheden. 15
19. Waarsch. tegen de ontucht —	47. Bijbelsch leesb. v. zieken. 15
20. Iets v. herstelden n. krankh. 12½	48. Iets uit het leven van Felix Neff, Pred. der Waldenzen. 20
21. Iets voor gevangenen 25	49. Het geloof in den Heer Jezus Christus, naar Joh. VI. 20
22. Geschenk der christ. liefde voor kinderen..... 20	50. De christelijke oefenschool. 20
23. Geschenk voor lidmaten der christelijke kerk..... 15	51. De goede Herder 17½
24. Heb ik wel genoeg voor de eeuwigheid? 12½	52. Bijbelsch onderwijs over 's menschen bekeering 17½
25. Tweede geschenk der christelijke liefde voor kinderen 15	53. Genade en pligt 17½
26. Voor dienstboden..... 17½	54. Gesch. aan allen, die Gods woord mogen hooren..... 17½
27. Over de feesten 12½	
28. Iets voor armen..... 07½	